

Els altres andorrans

Jael Pozo i Lozano

Intentar narrar la realitat quotidiana deixant de banda el rigor científic i les fredes xifres que es publiquen any rere any sobre el procés migratori i els processos d'integració a Andorra no és una tasca fàcil. Així doncs, el més senzill sempre és fer arqueologia personal, explorar cadascuna de les històries que ens roden per tal d'exposar, a mode d'assaig, les preguntes, inquietuds i dubtes que com a poble i societat ens hem de plantejar. Així doncs, ja que parlem d'identitat, o més ben dit de barreja d'identitats, permeteu-me que em presenti:

- Em dic Jael Pozo Lozano: un nom hebreu, molt freqüent a Israel, i dos cognoms espanyols.
- Sóc senegalesoandorrana o andorranosenegalesa.
- Sóc filla d'immigrants catalanoandalusos-alacantins i salmantins.
- Educada de manera agnòstica, però amb un forta tradició judeocristiana, i casada amb un musulmà.
- Sóc d'esquerres i republicana.
- Sóc dona i feminista.
- Sóc veterinària i de classe mitjana.
- Sóc del Barça.
- Sóc blanca.
- Sóc catalanoparlant.
- I per a aquells que són de la vella escola i vulguin saber de quina casa sóc, us diré que sóc de casa meva.

La identitat no és una cosa simple, ni innata, ni única, sinó que es va forjant al llarg de la nostra vida amb les nostres experiències i aprenentatges.

La identitat de cadascú està constituïda per diverses pertinences: la religió, la nacionalitat, el grup ètnic o lingüístic, la família, la professió, el clan, la colla d'amics,

un cert medi social... Cadascun de nosaltres, a més de la identitat individual (sóc jo), podem pensar quines identitats grupals tenim. De fet, és el conjunt d'aquestes pertinences el que forma la veritable identitat individual. Perquè un no és només dona, o només andorrana, o de classe mitjana, sinó que cadascun de nosaltres ho som tot alhora. Així doncs, la identitat no és una cosa fixa, sinó que és dinàmica i en constant evolució. Per exemple, avui em presento com a senegalesoandorrana. Potser dos anys enrere m'hagués descrit senzillament com andorrana, i en l'odissea d'explorar la pròpia història fent arqueologia personal us explicaré que vaig néixer sense papers, després vaig ser una Nat a Andorra per finalment esdevenir una andorrana de ple dret. I així és en cadascuna de les nostres pertinences, ja sigui la religió, l'equip de futbol o fins i tot la identitat de gènere.

En alguns moments, una pertinença determinada s'infla, amaga totes les altres i s'imposa amb el nom d'identitat. La reducció de la identitat a una sola pertinença és la que facilita el fonamentalisme identitari. En l'era de la mundialització el que hauríem de fer és treballar perquè tothom assumeixi les seves múltiples pertinences, és a dir assumir la seva pròpia diversitat, tant cultural com de maneres de viure.

Així doncs, les preguntes que poden sorgir explorant la història de cadascú i que haurien de centrar part del debat sobre l'andorranitat són:

1. Què és ser andorrà?
2. Qui és andorrà?
3. I fins i tot si això de ser andorrà és compatible amb ser altres coses.

Però també és l'hora de plantejar noves qüestions que ens permetran assumir la majoria d'edat i decidir sobre allò que ens afecta:

- Com volem que sigui Andorra i per què.
- Quin concepte de ciutadania volem per al nostre país.

Però per a aquestes qüestions, cal saber quin paper jugaran els andorrans i andorranes, però encara més important, quin paper tindran els altres andorrans en el futur del nostre país.

Diuen que els grans problemes d'un país són la suma dels problemes individuals. Potser la recerca de les pròpies arrels no solucioni la crisi d'identitat d'un país, però probablement faciliti que no s'instaurin ni el fonamentalisme identitari, d'una banda, ni la globalització neocolonial que asfixia el més feble, de l'altra.

Així doncs, permeteu-me que analitzi les segones generacions, la dels fills dels immigrants, de la qual formo part. Sovint l'he descrita com la generació d'enlloc. De fet, no és del tot correcta la definició i potser fóra més adient anomenar-nos els altres andorrans, en referència nostàlgica a Paco Candel i el seu llibre titulat Els altres catalans. És cert que pertanyem a una generació desconcertada, transplanteda, que observa amb estupor l'enyorança i algunes vegades el ressentiment de les primeres generacions davant l'estatus de ciutadà de segona que malauradament se sol atribuir al nouvingut, en aquest cas els progenitors, però alhora amb desconfiança, desconeixement i manca d'identificació amb el país dels nostres

pares. Així doncs, es crea un buit identitari o fins i tot de necessitat punyent de pertànyer a algun lloc.

Sovint el sóc d'aquí o sóc d'allà només té sentit quan entres en contacte amb un altre que es defineix per contraposició al teu grup. Permeteu-me que us expliqui la història d'una companya d'escola amb qui anys més tard vam tornar a coincidir a la universitat. Per mantenir-la en l'anonimat l'anomenarem Paula. La Paula vivia al Pas de la Casa; allà va estudiar primera ensenyança i després va fer la segona ensenyança, a l'Escola andorrana de Santa Coloma. Quan la vaig conèixer, la Paula només parlava castellà. Sabia escriure el català, però tenia greus problemes d'expressió oral. Un dia li vaig demanar d'on era i ella em va respondre que era d'un poblet d'Almeria, molt a prop d'on va néixer la meva àvia. Em vaig imaginar que la Paula feia poc temps que vivia a Andorra i que per això li resultava difícil l'adopció d'una nova llengua i d'una nova identitat. Anys més tard, quan ja vivíem juntes a Bellaterra vaig descobrir per atzar que la Paula havia nascut a Andorra. Amb els seus companys de facultat, la majoria catalans d'origen andalús, s'identificava com a andorrana, al poble dels seus pares era també l'andorrana i amb mi, depenia del context: a vegades pasdelacasenca i a vegades andalusa. Em costava entendre la resposta que anys enrere la Paula m'havia dit sobre que era només andalusa; vaig pensar que com molts dels meus companys i companyes d'escola havia adquirit la identitat dels seus progenitors, una identitat que per altra banda no responia a la realitat dels fets. Així que vaig tornar-li a reformular la pregunta i em va tornar a sorprendre la resposta: "Yo soy de Almería, como David Bisbal." Li vaig demanar com podia ser andalusa i haver nascut a Andorra i ella em va respondre que la identitat és d'on un se sent i no pas d'on un neix, i va acabar amb la seva frase preferida: "Andorra nunca ha querido que yo fuera andorrana".

En part la Paula tenia raó en algunes qüestions: per una banda, hom pot sentir-se perfectament de diferents indrets alhora en funció de la història i les experiències viscudes, i per altra banda el sentiment de pertinença a un indret és quelcom que no s'imposa, no pot ser forçat, s'ha de fer estimar. Però com poder fer estimar la identitat del país d'acollida dels pares a aquestes segones generacions a qui la història i el context sociopolític del moment van negar la pertinença? Aquesta pregunta requereix d'una resposta política valenta; per això la deixo a l'aire.

També és cert que partint d'un mateix referent cultural d'origen no necessàriament es comparteix un mateix procés d'integració i adaptació. Fins i tot en una mateixa família podem trobar membres plenament integrats al país i d'altres que no viuen plenament a Andorra, sinó que, com la Paula, viuen una realitat desconnectada de la resta de la comunitat.

És especialment important per a les segones generacions la integració, perquè és l'única solució possible a la dura realitat que comporten l'aïllament i la incomprensió. Perquè més enllà de les rivalitats i la pornografia etnogràfica entre comunitats humanes, el cert és que andorrans i immigrants ens necessitem mútuament. An-

dorra només pot contemplar el seu futur com a col·lectiu si resol la integració dels seus nous habitants i els situa en un pla d'igualtat en tots els àmbits. I els nous andorrans només podran progressar en la mesura que col·laborini s'impliquin en aquest pla. Aquest compromís entre uns i altres evitarà que els uns creguin que Andorra s'acaba allà on ells viuen i els altres, que Andorra no ha de canviar la seva fesomia.

Però aquest pla d'integració no inclou només l'aspecte econòmic, com fins ara ha plantejat la dreta neoliberal, sinó que és d'important rellevància l'aspecte cultural, social i polític per a una plena integració. Per exemple, el dret a vot. És una eina que genera un sentiment de pertinença molt important al país d'acollida. A part de ser una conquesta democràtica, el dret a vot pot ser un pas fonamental, tot i que no únic, per crear una societat cohesionada i justa. El temps ha donat la raó a Paco Candel amb els altres catalans i també ens la donarà amb els altres andorrans. Cal també tenir present que garantir drets i exigir deures als immigrants no ho és tot per assolir els reptes que ens planteja la integració. Per exemple, imaginem una família andorrana de classe mitjana: a priori veurà amb bons ulls que els seus fills es quedin sense una beca escolar si aquesta cau en mans d'una família més pobre. Ara bé, si aquesta última família és d'origen estranger, començaran els recels i els arguments de prioritat nacional. I és que quan un mateix grup d'individus no es consideren d'una mateixa comunitat, la solidaritat esdevé un plat de mal gust. De manera que si volem que el fenomen migratori comenci a ser percebut com a normal caldrà assolir diferents reptes socials, culturals i polítics; com per exemple, que obrir una mesquita a Engordany desperti tan poca polèmica com l'obertura d'una església evangèlica a l'avinguda Dr. Mitjavila o que sentir parlar català als bars regentats per portuguesos sigui tan habitual com a l'àrea de Tràmits de l'edifici administratiu de Govern. O com explica Najat El-Hachmi: "Model d'integració no és aquella persona que escriu llibres en català, sinó aquella persona que treballa des de les quatre del matí fins al migdia i a l'hora del cafè pot parlar amb els seus companys, tenint la sensació de pertinença a algun lloc, sense estar vinculat només a una associació d'immigrants."

Molts dels meus companys i companyes d'escola segueixen en aquesta odissea exploratòria de la identitat, enfrontant-se cara a cara amb les seves pròpies històries, alguns acceptant-les tal com són i d'altres fins i tot ressuscitant el destí d'aquesta tribu andorrana i esdevenint ambaixadors no remunerats allà on van, amb una admirable tossuderia fins i tot quan a l'interlocutor li costa imaginar-se el nostre microestat. És cert que no és gens fàcil saber d'on és un mateix; potser no cal saber-ho, sinó decidir-ho, i això, és encara més difícil.

Jael Pozo i Lozano,
veterinària i presidenta de Joventuts d'Esquerra Verda (JEV), Verds d'Andorra